

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
Środowisko Wileńskie w Warszawie

Janusz Bohdanowicz

**5. BRYGADA
ŁUPASZKI
ARMIA KRAJOWA
OKRĘG WILEŃSKI**

Wydanie II
Warszawa 2008 r.

Opracował : Janusz Bohdanowicz „Czortek”
Korekta Ewa Chyża-Dunowska

Materiały opisowe , portrety oraz fotografie
z archiwum własnego.

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka Nr 4 m 66
Tel. 22-854-05-23, kom.662 -249-166
E-mail: janusz40@poczta.onet.pl
Adres: www.akwilno.pl

Spis treści.

1. Historia Brygady. Oprac. Janusz Bohganowicz „Czortek”
2. Kalendarium działań bojowych.
3. Życiorys Komendanta.
4. Organizacja Brygady.
5. Fotografie

1. Historia Brygady.

We wrześniu 1943 r. dotychczasowy Dowódca polskiego Oddziału Partyzanckiego por. Antoni Burzyński „Kmicic” został odwołany do innych zadań, a na jego miejsce mianowano por. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszko”, który wraz z ppor. Longinem Wojciechowskim „Ronin” i kilkoma żołnierzami wyruszył z Wilna w kierunku jeziora Narocz. Wiadomość ta przypuszczalnie przedostała się do partyzantki sowieckiej. „Kmicic” wraz ze swym sztabem został zaproszony na 23. października 1943 r. do obozu partyzantki sowieckiej w celu jakoby dokonania ustaleń terminów i taktyki wspólnych operacji bojowych przeciwko obiektom okupanta niemieckiego. Podczas tej narady delegacja polska została podstępnie aresztowana i rozbrojona. W tym samym czasie Oddział „Kmicica” w miejscu swego stacjonowania został okrążony przez zgrupowane oddziały partyzantki sowieckiej. Wobec zaskoczenia i oczywistej przewagi strony sowieckiej Oddział Armii Krajowej został rozbrojony i aresztowany. W tym czasie około 100 żołnierzy AK było poza swym obozem (patrole, urlopy, leczenia), a z okrążenia udało wy dostać się kilku żołnierzom, którzy zaalarmowali terenową siatkę konspiracyjną i por. „Łupaszkę”. Aresztowanych AK-owców przesłuchiwał oficer NKWD. Spośród 200 żołnierzy : 50.(w tym dowództwo) zostało bestialsko wymordowane, 70. szantażem wcielono do partyzantki sowieckiej, a 80. puszczono do domu.

Nad ocalałymi żołnierzami i miejscową siatką konspiracyjną dowództwo objął por. „Łupaszko”. Po miesiącu stan tego Oddziału wynosił 122. żołnierzy; prowadził on walki z formacjami niemieckimi i policją litewską oraz energicznie przeciwstawiał się agresywnym poczynaniom sowieckiej partyzantki. Usilne starania Fiodora Markowa – dowódcy oddziału sowieckiego – o zniszczenie Oddziału Partyzanckiego „Łupaszki” zawiodły, a więc zaproponował on dokonanie terytorialnego podziału obszarów działań wojskowych, aby wyeliminować walki pomiędzy sobą. Pod koniec listopada 1943 r. odbyło się spotkanie na szczepku dowódców. Zawarte porozumienie niemal natychmiast zostało jednak zerwane przez prowokacyjne poczynania strony sowieckiej.

W styczniu 1944 r. Oddział Partyzancki por. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszko” został przemianowany na 5. Brygadę Partyzancką Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego. W skład sztabu Brygady wchodził :

Komendant	por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”
Zastępca Komendanta	ppor. Longin Wojciechowski „Ronin”.
Kwatermistrz	ppor. NN „Pancerny”
Dowódca żandarmerii	plut. Władysław Chojecki „Podbipięta”.
Szef Służby sanitarnej	dr Konstanty Pukaniec „Strumyk”.
Dowódca 1 plutonu	ppor. Wiktor Wiącek „Rakoczy”.
Dowódca 2 plutonu	plut. Mieczysław Kitkiewicz „Kitek”.

Dowódca 3 plutonu	plut. Antoni Rymśa „Maks”.
Dowódca 4 plutonu	ppor. Czesław Kozłowski „Bohun”.
Dowódca 5 plutonu – konnego	por. Roman Badurski „Dominik”.

Działania bojowe Oddziału Partyzanckiego przemianowanego na 5. Brygadę Partyzancką Armii Krajowej podane są w rozdziale „Kalendarium działań bojowych”.

W lutym 1944 stan Brygady osiągnął około 350 żołnierzy. Na wniosek Komendanta Inspektoratu „BC” mjr dypl. Mieczysława Potockiego „Węgielny” wydzielono część żołnierzy i pod dowództwem dotychczasowego zastępcy Komendanta 5. Brygady ppor. Longina Wojcechowskiego „Ronin” powołano nową Brygadę o nazwie: 4. Brygada Armii Krajowej. Nastąpiła więc reorganizacja sztabu 5. Brygady, której skład osobowy ustalono następująco:

Komendant Brygady	por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”.
Zastępca Komendanta	ppor. Czesław Kozłowski "Bohun".
Adiutant Komendanta	por. Aleksander Czarnocki "OI".
Szef Brygady	ppor. Brunon Grabowski "Pancerny".

Dowódca 1 plut.- szwadronu po nim	por. Wiktor Więcek "Rakoczy" por. Czesław Szulichowski "Bączek".
Dowódca 2 plut.- szwadronu	sierż. Mieczysław Kitkiewicz „Kitek”.
Dowódca 3 plut.- szwadronu	sierż. Antoni Rymśa "Maks".
Dowódcą 4 plut.-szwadronu	por. Czesław Kozłowski "Bohun".
Dowódca zwiadu konnego po nim	Roman Badurski „Dominik” Antoni Mordasewicz "Tatar".
Dowódca żandarmerii	sierż. Władysław Chojecki "Podbipięta".

Dnia 2 kwietnia 1944 r. por. „Łupaszko” został w Wilnie przypadkowo aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu. Dowództwo Brygady czasowo przejął mjr Mieczysław Potocki „Węgielny”. Na przelotowych szosach Brygady 5 i 4 organizowały zasadzki na wyższych oficerów niemieckich w celu wymienienia ich na swego dowódcę. „Łupaszko” nie został zidentyfikowany podczas śledztwa i 3 maja powrócił do Brygady, która nadal prowadziła ciężkie walki z jednostkami sił okupacyjnych oraz oddziałami sowieckiej partyzantki.

Wobec zagrożenia zlikwidowania 5 Brygady „Łupaszki” przez NKWD – jak to wcześniej miało miejsce z Oddziałem „Kmicica”- nie wzięła ona udziału w operacji „Ostra Brama”. Dopiero przesuwający się front zmusił Brygadę do wycofywania się na zachód. Przesuwała się ona za odchodzącymi wojskami niemieckimi, a nacierającymi wojskami Armii Czerwonej. Podstawieni przez NKWD przewodnicy świadomie skierowali Brygadę do rzekomej przeprawy w zakolu rzeki Niemen. Zmasowany ogień sowieckiej artylerii rozbił 5. Brygadę. Po zwolnieniu z przysięgi i zdemobilizowaniu ocalali z pogromu wyznaczili sobie miejsce ochotniczej zbiórki po polskiej już stronie, na terenie Okręgu Białostockiego. Część żołnierzy „Łupaszki” została jednak rozbrojona, aresztowana i osadzona w Miednikach Królewskich, a następnie wraz z innymi żołnierzami zostali oni wysłani do Kaługi.

2. Kalendarium działań bojowych.

KALENDARIUM DZIAŁAŃ BOJOWYCH 5-tej BRYGADY mjr ZYGMUNTA SZENDZIELARZA „ŁUPASZKI”

- 31.08.1943 r. Okolice Zanaroczy. Organizacja z żołnierzy powracających z patroli zlikwidowanego Oddziału Partyzanckiego por. „Kmicica” oraz zgłaszających się konspiracji nowego Oddziału Partyzanckiego, który później otrzymał nazwę 5. Brygady.
- Od 01 do 10.
10.1943 r. Świr, Michaliszki, Żodziszki. Walki z partyzantką sowiecką dążącą do likwidacji nowo powstałego Oddziału, oraz z policją litewską.
- 12.09.1943 r. Chojeckowszczyzna. Rozbicie sowieckiej bandy rabunkowej.
- 04.11.1943 r. Bibki. Rozbicie Oddziału partyzantki sowieckiej.
- 10.11.1943 r. Pracuty. Likwidacja sowieckiej grupy agitacyjnej.
- Około
15.11.1943 r. Syrowatki. Obstawa miejsca spotkania Komendanta Okręgu Wileńskiego płk „Wilka” z Komisarzem Dowódcy partyzantki sowieckiej Markowa przy próbie nawiązania porozumienia celem uniknięcia walk między sobą.
- 20.11.1943 r. Mickuny. Potyczka z policją litewską.
- 24.11.1943 r. Okolice Łyntup. Rozbicie niemieckiego pociągu towarowego.
- 10.12.1943 r. Okolice Świra. Potyczka z policją litewską.
- 15.01.1944 r. Żodziszki. Rozbicie Oddziału wojska niemieckiego.
- Od 18 do 30.
01.1944 r. Rajdy patroli w strefę działań partyzantki sowieckiej oraz na terytorium Litwy Kowieńskiej.
- 31.01.1944 r. Worziany. Rozbicie niemieckiej ekspedycji karnej.
- 02.02.1944 r. Radziusze – Łózów. Odparcie ataków partyzantki sowieckiej.
- 03.02.1944 r. Supronięta. Potyczka z patroliem partyzantki sowieckiej.

- 12.02.1944 r. Żukojnie. Rozbrojenie posterunku żandarmerii niemieckiej.
Od 17 do 24.
- 02.1944 r. Jasień, Polany, Stracza. Potyczki z partyzantką sowiecką.
- 29.02.1944 r. Pogołonie. Potyczka z policją litewską.
- 03.03.1944 r. Podział Brygady. Odkomenderowanie części żołnierzy do nowo powstającego Oddziału Partyzanckiego dowodzonego przez por. Longina Wojciechowskiego „Ronin”.
- 04.03.1944 r. Marjańce. Likwidacja bazy partyzantki sowieckiej. Akcja wspólna z 4. Brygadą por. „Ronina”.
- 08.03.1944 r. Dowciuny. Rozbicie Oddziału policji litewskiej z posterunku w Kiemieliszkach.
- 16.03.1944 r. Żukiszki, Rudnia. Akcja na niemiecki pociąg towarowy.
Od 20 do 28.
03. 1944 r. Wiszniew. Przemarsz propagandowy przez tereny gminy, żołnierzy Brygady oraz 4. Brygady por. „Ronina”, 6. Brygady mjr „Konara” i II Batalionu „Krysi” z Okręgu Nowogródzkiego.
- 31.03.1944 r. Strunojcie. Likwidacja posterunki policji litewskiej i niemieckiej.
- 02.04.1944 r. Przypadkowe aresztowanie Komendanta Brygady w Wilnie.
Od 03.do 18.
- 04.1944 r. Szosy Worniany, Michaliszki i Świr. W zasadzkach branie do niewoli zakładników dla ewentualnej wymiany za aresztowanego por. „Łupaszkę”. Przejęcie dowództwa Brygady przez mjra Mieczysława Potockiego „Węgielny”.
- 24.04.1944 r. Pohulanka koło Podbrodzia. Akcja na pociąg z wojskiem niemieckim. Akcja wspólna z 4. Brygadą por. „Ronina”.
- 28.04.1944 r. Bołosza. Rozbicie niemiecko – litewskiego oddziału rekwizycyjnego.
- 03.05.1944 r. Ponowne przejęcie dowództwa Brygady przez por. „Łupaszkę”.
Od 10 do 18.
- 05.1944 r. Okolice Łyntup i Komaj. Wyłapywanie spadochroniarzy sowieckich zrzuconych na tereny działań partyzantki polskiej. Łokciany, Janiszki. Rozbicie Oddziału policji litewskiej. Akcja wspólna z 4 Brygadą por. „Ronina”.
- 20.06.1944 r. Gliniszki. Potyczka z policją litewską, załogą posterunku w Podbrzeziu po wymordowaniu przez nich cywilnej ludności polskiej, mieszkańców tej wsi.
26 i 27.
- 06.1944 r. Marsz pacyfikacyjny na tereny Litwy Kowieńskiej, celem wstrzymania pacyfikacji ludności polskiej dokonywanych przez policję litewską.
- 29.06.1944 r. Podbrodzie. Rozbrojenie załogi Organizacji Todt.
- 06.07.1944 r. Suderwa. Zdobywanie miasteczka i likwidacja stacji radiowej Luftwaffe.
- 07.07.1944 r. Wymarsz Brygady z terenów przyfrontowych i próba przejścia do Polski centralnej .
- 21.07.1944 r. Okolice Porzecza. Rozwiązanie Brygady.

3. Życiorys Komendanta.

Ż Y C I O R Y S
DOWÓDCY 5. BRYGADY
mjr Z Y G M U N T A S Z E N D Z I E L A R Z A „ŁUPASZKO”

Urodził się 12.03.1910 r. w Stryju. Po ukończeniu Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu w stopniu podporucznika w 1934 r. został skierowany do służby stałej w 4 pułku Ułanów Zaniemeńskich w Wilnie. W roku 1938 awansował na stopień porucznika. W wojnie 1939 r. brał udział jako dowódca 3 szwadronu 4 pułku. Wyróżnił się podczas przeprawy przez Wisłę koło Kozienic. Kampanię wojenną kończy w grupie operacyjnej gen. Andersa. Nie poszedł do niewoli i przedostał się do Wilna w końcu października 1939 r. Został zaprzysiężony i rozpoczął działalność konspiracyjną w Służbie Zwycięstwu Polski przemianowanej następnie w Związek Walki Zbrojnej. Działał w strukturach Garnizonu miasta Wilna. W sierpniu 1943 r. otrzymuje z Komendy Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej rozkaz przejścia Oddziału Partyzanckiego dotychczas dowodzonego przez por. Antoniego Burzyńskiego „Kmicic”, powołanego na inne stanowisko do Dowództwa Okręgu. 23 sierpnia 1943 r. Oddział ten został przez partyzantkę sowiecką dowodzoną przez Fiodora Markowa podstępnie wymordowany. Z pozostałych przy życiu żołnierzy por. „Kmicica” odtworzył nowy Oddział, który w bardzo krótkim czasie po osiągnięciu optymalnego stanu osobowego przemianowany zostaje na 5. Brygadę. Przeprowadził wiele akcji bojowych z wojskiem niemieckim, policją litewską i białoruską będącą w służbie niemieckiej. Ciągłe był atakowany przez partyzantkę sowiecką, której dowództwo postanowiło zlikwidować tak szybko powstałą Brygadę. Wiosną 1944 r. prawie zupełnie oczyścił tereny położone na północ od Wilna z posterunków wojsk i policji okupantów. Uzyskał zgodę Komendy Okręgu nie brać udziału w akcji „Ostra Brama”. Po nieudanym zdobyciu miasta Wilna przez Oddziały Armii Krajowej, wydał rozkaz przedzierania się przez tereny między frontowe do Centralnej Polski. Przy próbie przekraczania rzeki Niemen został ostrzelany przez artylerię sowiecką i zbombardowany przez lotnictwo. Wydał rozkaz demobilizacyjny i przedzierania się małymi grupami do Puszczy Białowieskiej, wyznaczając jednocześnie konspiracyjne miejsce spotkań. Już jesienią 1944 r. zorganizował Oddział podejmując czynną walkę z jednostkami sowieckich wojsk NKWD stacjonującymi w Polsce jak i polskimi władzami bezpieczeństwa. W latach 1944 do 1948 działał na terenach województw białostockiego, olsztyńskiego, bydgoskiego i gdańskiego. Aresztowany został 10.06.1948 r. koło Zakopanego. Więziony był przy ul. Mokotowskiej w Warszawie. Po długotrwałym i bardzo ciężkim śledztwie został przez Sąd Wojskowy w Warszawie skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano w więzieniu 06.02.1951 r. Ciało pochowano w nieznanym miejscu.

Odznaczenia : Krzyż Orderu Virtuti Militari 5 kl.

4. Organizacja Brygady.

Komendant Brygady	por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”.
Zastępca Komendanta do 03.1944 r.	
Zastępca Komendanta Po 03.do 03.1944	por. Longin Wojciechowski "Ronin".
Adiutant Komendanta	ppor. Czesław Kozłowski "Bohun".
Szef Brygady	por Aleksander Czarnocki "Ol".
Dowódca 1 plut.- szwadronu	ppor. Brunon Grabowski "Pancerny".
po nim	por. Wiktor Więcek "Rakoczy".
Dowódca 2 plut.- szwadronu	por. Czesław Szulichowski "Bączek".
Dowódca 3 plut.- szwadronu	sierż. Mieczysław Kitkiewicz "Kitek".
Dowódcą 4 plut.-szwadronu	sierż. Antoni Rymśza "Maks".
Dowódca zwiadu konnego	por. Czesław Kozłowski "Bohun".
po nim	Roman Badurski „Dominik”.
Dowódca żandarmerii	Antoni Mordasewicz "Tatar".
	sierż. Władysław Chojecki "Podbipięta".

Komendant Brygady
Por. Zygmunt Szendzielarz
„Łupaszko”

Zastępca Komendanta Brygady
ppor. Longin Wojciechowski
„Ronin” do 03.1944 r.

Ppor. Kozłowski "Bohun"
Zastępca Komendanta Brygady
po marcu do czerwca 1944 r.
potem Dowódca 4 plutonu-szwadronu

Sierż. Antoni Rymsza "Maks"
Dowódca 3 plut.-szwadronu

Por. Jan Wiktor Więcek
„Kanarek” „Rakoczy”
Dowódca 1 plut-szwadronu

Por. Marian Pluciński „Mściśław”
Dowódca 4 plut. - szwadronu

Ppor. Brunon Grabowski
„Pancerny” szef Brygady.

sierż. Mieczysław Kitkiewicz
„Kitek” Dowódca 2 plutonu.

Sierż. Władysław Chojecki
Dowódca żandarmerii.

5. Fotografie

Pierwsi żołnierze por. Łupaszki” którym udało się uniknąć rozbrojenie i aresztowania, a następnie śmierci z rąk partyzantki sowieckiej Markowa nad jeziorem Narocz.
Jesień 1943 r.

Ppor. Longin Wojciechowski i sierż. Władysław Chojecki „Pobipięta” z grupą żołnierzy. Jesień 1943.

Od lewej „ plut. Antoni Rymsza „Maks”, ppor. Longin Wojciechowski „Ronin”, por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”, ogniomistrz Wincenty Mroczkowski „Zapora”, ppor. Czesław Kozłowski „Bohun”, sierż. Władysław Chojewski „Podbięta” Październik 1943. Okolice Michaliszek.

Żołnierze z 1 plutonu Zygmunta Grunt-Mejera „Zygi”
Wiosna 1944.

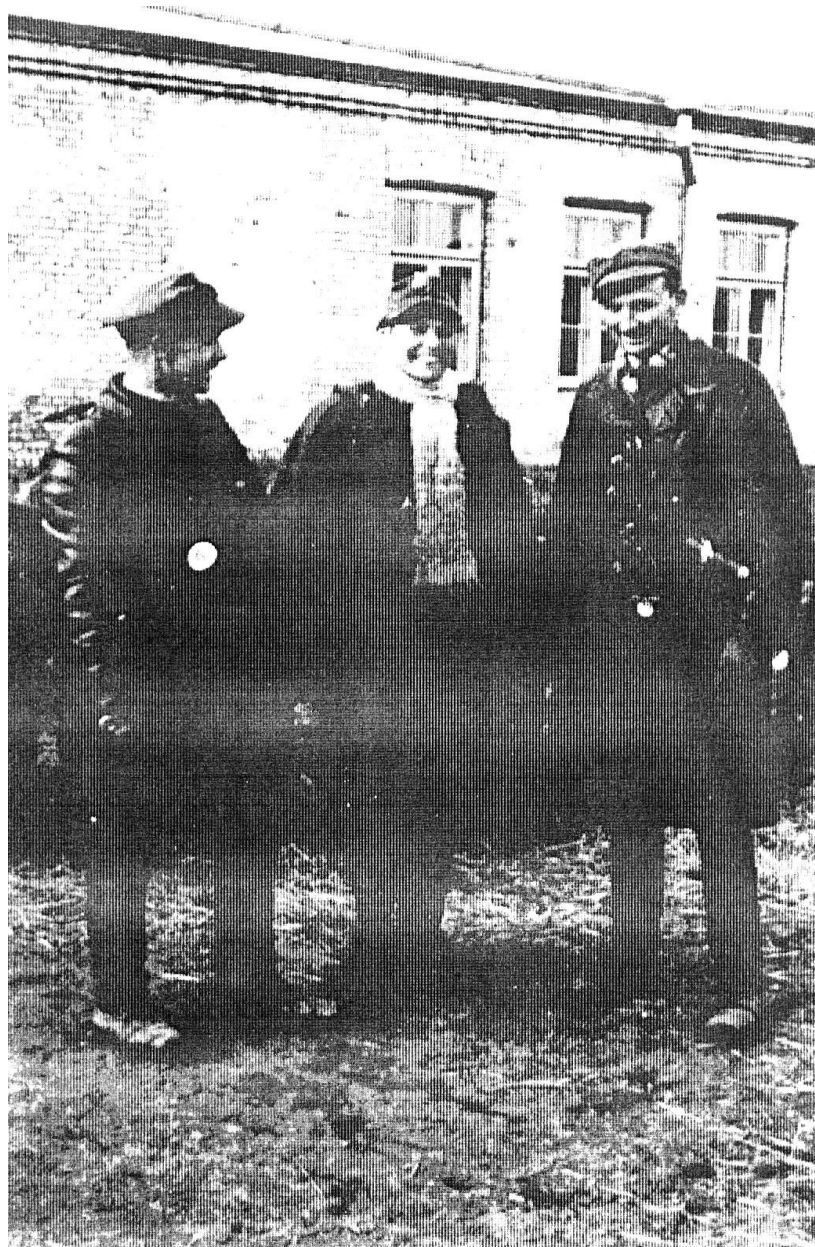
Patrol „Chińczyka” Wiosna 1944

Pluton Zygmunta Grunt-Mejera „Zygi” Wiosna 1944 r.

Leżą od lewej : NN „Zagłoba”, ppor. Longin Wojciechowski „Ronin”, por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”, stoi NN.

Od lewej : Jan Kursewicz "Akacja", Aleksandra Kościuszko "Oleńka", Antoni Rymśza „Maks”.

Od lewej Jan Kursewicz "Akacja" drugi NN

Stoją od lewej : NN, NN "Pietia", Wacław Szewieliński "Zawisza", Stanisław Kenig "Lufa", NN, NN, Kazimierz Wróblewski "Janusz", NN "Orzeł", Longin Wojciechowski "Ronin", Środkowy rząd od lewej : NN "Oran", NN, NN "Mrok", NN, Grunt-Mejer "Zyga", rząd dolny od lewej : NN, NN, NN "Ćwiartka", Stanisław Huszcza "Pawlik", NN "Sokół", NN, NN, NN "Foksal", NN, Edward Pisarczyk "Wołodyjowski" Witold Srabrowski "Mrówka".

Wiosna 1944 r. Dowódca 2 plutonu Mieczysław Kitkiewicz „Kitek” z żołnierzami.

Od lewej : ppor. Longin Wojciechowski „Ronin”, por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko”, NN „Pancerny”. NN

Marian Pluciński „Mścislaw” na czele 3 plutonu.

Żołnierze 3 plutonu Mariana Plucińskiego „Mścislawa” przed kościołem w Bujwizach .
Luty 1944 r.

Tablica epitafijna 5. Brygady, poświęcona i odsłonięta 6.10.1985 r. w kościele pod wezwaniem Św. Antoniego w Warszawie.

Tablica epitafijna w kościele pod wezwaniem Św. Barbary w Gdańsku.